

Національний педагогічний університет імені
М.П.Драгоманова

Українська Академія Наук

Тілея

Науковий вісник

Збірник наукових праць

- Історичні науки
- Філософські науки
- Політичні науки

Випуск 54 (№ 11)

Київ - 2011

Гілея

Ураков Д.В. Феномен менеджменту як предмет соціально-філософської рефлексії	462
Гарбар Г.А. Роль міжнародних угод у підвищення ефективності підготовки кадрів для сфери туризму	468
Вільчинська Н.Ю. Освітня політика Європейського Союзу: етапи розвитку	473
Линовицька О.В. Міра усвідомлення суб'єктом рівня власної свободи і відповідальності в навчально-виховному процесі	481
Аверіна О.І. Комплементарна управлінська команда	486
Курган Я.М. Історія менеджменту в системі освіти сучасного менеджера	491
Макаренко С.О. Особливості навчально-виховної роботи з обдарованими дітьми	495
Білогур В.Є. Світоглядна культура студентської молоді як чинник управління процесом становлення системи цінностей	502
ПОЛІТИЧНІ НАУКИ	
Панчук МЛ. Егнололітичні процеси в Україні: державна політика і управління	508 Луцишин
Г.І. Особливості сучасних етно- та націооб'єднувачих процесів в поліетнічних суспільствах	521
Фомічов А.Л. Стан та умови реалізації протестного потенціалу в Україні на сучасному етапі	526
Бойчук М.А. Демократичний розвиток України в умовах глобалізації	531
Іванілов О.В. Принцип альтернативності як теоретико-методологічна основа демократизація сучасної політичної системи України	535
Івченко О.Г. Демократизація суспільного життя в незалежній Україні як поворот до людини і гуманізму в громадянських стосунках	542
Ладига Л.І. Демографічний ресурс в системі ресурсів політичної влади в сучасній Україні	548
Ніколаєнко І.О. Роль адміністративного ресурсу під час виборів 2010 року до органів місцевого самоврядування	552
Доля І.М. Формування представницьких органів місцевого самоврядування: пропорційна та змішана виборчі системи	557
Баранова О.М. Рівень підтримки релігійних інститутів населенням та їх вплив на політичні вподобання вірян в Україні	561
Панасюк Л.В. До витоків білінгвізму в Україні: освіта в Україні до початку ХХ ст. (історико-політологічний аналіз)	565
Гревцова Л.М. Вплив громадянського суспільства на формування державної політики	569
Ставченко С.В. Процес легітимації та легітимаційна криза в демократичних політичних режимах	574
Рубанов В.В. Політичний аналіз як базовий системотворчий елемент політичної аналітики	579
Агарков О.А. Особливості суб'єктів соціально-політичного маркетингу	582
Воронянський О.В. «Політична нація» та «етнічна нація» як терміни політичної науки	587
Чорноус А.В. Формування концептуальних тлумачень феномену політичного міфу наприкінці ХІХ - сер. ХХ ст	591
Антонова О.В. Інституційні проблеми нових демократій: політичні партії	597
Семигіна Т.В. Вплив глобалізаційних процесів на охорону громадського здоров'я	603
Торяник В.М. Споживач як суб'єкт політичних відносин: основні підходи до розв'язання колективних споживчих проблем	609
Авілова О.Р., Васильчук Є.О. Мортальні концепти в ідейному базисі панк-субкультури (на прикладі творчості Є. Летова)	616
Олійник Ю.Р. Інтеграція в міжнародних відносинах: теорія та практика	621
Утко Г.М. Європейська служба з питань зовнішньої діяльності як новітній інституційний елемент зовнішньої політики ЄС	625
Худолій А.О. Політичні стереотипи в риториці американських президентів	630
Роїк Н.Г. Українсько-польський кордон між минулим	

і майбутнім: політика і пам'ять	638
Бочаров С.В. Роль і місце Польщі в інституціональній системі Європейського Союзу (2004-2010 рр.).....	644
Стряпко А.Д. Постреволюційний розвиток Чехословаччини та місце творчої інтелігенції в суспільно-політичних процесах 1990-х років	650
Турчин Я.Б. Стратегія «м'якої сили» КНР: основні механізми реалізації на початку ХХІ ст	657
Ястремська І.М. Пакистано-китайські відносини: геополітичні чинники ядерного співробітництва.....	663

НАУКОВЕ ЖИТТЯ

Русаків С.С. IV Міжнародний науковий форум «Простір гуманітарної комунікації»	I Ї
Бабкіна О.В. Рецензія на монографію: Дем'яненко Б.Л. Розвиток кратологічних знань в Україні. - Корсунь-Шевченківський: ФОП Гавришенко В.М., 2011. - 794 с	670
Казьмирчук Г.Д., Набока С.В. Рецензія на підручник: Нова історія України (середина ХVІІ - початок ХХ ст.): Підручник / Довжук І.В. - Луганськ: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2010.-732 с.....	673
Михайлюк В.П. Рецензія на монографію: Голубенко О.Л. Володимир Даль - світоч слов'янської культури /О.Л. Голубенко, М.О. Євдокимов. - Луганськ: вид-во СНУ ім. В.Даля, 2011. - 372 с.....	676
Наулко В.І. Рецензія на монографію:Туранли Ферхада Гардашкана Оглу. Тюркські джерела до історії України. - К.: Видавництво Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України, 2010. - 368 с	678
Шевчук О.В. Рецензія на монографію: Ніколаєнко Н.О. Адміністративний ресурс: політико-правові проблеми протидії в сучасній політичній практиці. - Миколаїв: Вид-во МНУ, 2011. - 392 с	681

ДОДАТКИ

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ Артамонова К.О. Вплив Wikileaks на інформаційне протиборство у сучасному світі	683
Ларін Є.С. Країни Африки у зовнішньополітичній стратегії КНР	687
Плохенко І.С. Еволюція зовнішньої політики ЄС	692

УДК [321.01:314.113] (477)

Ладига Л.І.

**Демографічний ресурс в системі ресурсів політичної влади
в сучасній Україні**

Аналізуються проблеми політичного розвитку країни з урахуванням демографічних тенденцій; розглядаються ключові чинники демографічного розвитку визначаються причини загострення демографічної кризи та пропонуються шляхи розв'язання проблеми.

***Ключові слова:** політичний розвиток, глобалізація, демографічні проблеми.*

В засмозв'язок влади і ресурсів - проблема, яка давно привертає увагу дослідників. Чи може існувати влада без ресурсного забезпечення, які ресурси є найбільш важливими? Ці та інші питання в умовах переходу до інформаційного суспільства мають особливу актуальність у зв'язку з перспективою дефіциту сировинних ресурсів і підвищенням ролі технологій і людського чинника у забезпеченні національної безпеки. Виступаючи як специфічний ресурс влади, людина одночасно відчуває на собі владний вплив, і виливає на владу через систему ресурсообміну на суб'єкт-суб'єктному і суб'єкт-об'єктному рівні політичних відносин, - виснаження людських ресурсів неминуче спричиняє ослаблення всіх залежних від людського чинника компонентів ресурсної бази і, відповідно, самої влади.

Ресурсне тлумачення суті політичних відносин є підходом, крізь призму якого неефективність дій політичної влади досить чітко можна визначити як результат нерационального розподілу, обміну і відтворення владних ресурсів. Для України ця проблема особливо актуальна: тривалий період нестабільного стану «демократизації» негативно вплинув на процеси накопичення і відтворення не тільки соціальних, економічних, політичних ресурсів влади, але й на внутрішнє джерело ресурсозабезпечення всієї структури суспільно-політичних відносин - на якісні та кількісні характеристики населення країни. У «Стратегії демографічного розвитку в період до 2015 року» [1] проблема депопуляції визначена як найгостріша, на вирішення якої потрібно направити ресурси і зусилля всіх структур влади і суспільства. Унікальний демографічний ресурс влади, здатен виступати в безлічі іпостасей (військовій, трудовій, інтелектуальній, політичній) у незалежній Україні опинився в найменш захищеному положенні: екстремальні умови існування негативним чином позначилися на його фізичних, трудових, інтелектуальних характеристиках. Багато в чому неувага політичної еліти до проблем збереження і відтворення людських ресурсів обумовлена традиційним для України ресурсозатратним принципом поведінки з людським матеріалом: верховна влада звикла бачити в ньому невичерпний елемент суспільної системи, фізичні і інтелектуальні можливості якого здатні покрити витрати практично будь-яких політичних і соціально-економічних експериментів.

Демографічний чинник в умовах динамічного інформаційного століття є пріоритетним напрямом ресурсозабезпечення влади - грудо в і і інтелектуальні здібності людини по розширенню комплексу антропогенних ресурсів, створенню і розвитку технологій, які забезпечують зростання геополітичних переваг, є визначальним чинником процвітання сучасної держави. Україна знаходиться на порозі переходу на нову модель демографічного відтворення, характерну для постіндустріального суспільства (низький рівень народжуваності і смертності, висока тривалість життя, зростання частки осіб старшого віку). Проте внутрішні тенденції еволюції демографічної структури укупі з негативними наслідками українських реформ спричинили депопуляцію - масштабне скорочення чисельності населення в рамках регресивних структурних змін (низький рівень народжуваності і тривалості життя і надзвичайно високий рівень смертності, особливо в працездатному віці).

Негативний вектор соціодемографічного розвитку безпосередньо впливає на стан економічних, силових, соціальних і культурних сегментів суспільного розвитку і відповідних елементів ресурсної бази влади: психофізичне виснаження людських ресурсів знижує економічну, геополітичну і культурну безпеку країни за рахунок її відставання від сусідніх держав (демографічно надмірних) і загального світового рівня в цілому. Визначення доступних джерел оптимізації демографічного ресурсу влади і вироблення відповідної політичної стратегії представляє, на наш погляд, одну з найбільш актуальних проблем українського суспільства і держави, від адекватного вирішення якої баг ато в чому залежить доля країни і майбутніх поколінь.

Стрімке зменшення населення в країні в 1990-і роки на тлі соціально-економічної і політичної кризи, яка поглиблюється, викликало появу досліджень і публікацій з проблем взаємозв'язку між виниклою депопуляцією і політикою реформ українського керівництва. Сфери застосування дослідницького інтересу досить різноманітні: від досліджень в рамках історичної демографії і соціології до математичного моделювання демографічних хвиль. Наукові розробки даної проблеми будувалися за принципом міждисциплінарних досліджень, які поєднували політичну, соціальну і культурологічну аналітику з елементами демографічної статистики і соціометрії. Перспективні зміни ресурсності людського потенціалу країни, залежність національної безпеки від демографічної складової суспільного відтворення, геополітичні наслідки депопуляції-дане коло питань має особливе політичне звучання в умовах глобалізації і підвищення конкуренції на світовій політичній арені [2;3]. Тому нерідко дослідження політологічного характеру надто заполітизовані, і не враховують вплив внутрішніх пружин еволюції демографічної структури, ролі психоемоційних і культурних чинників [4]. Весь масив науково-дослідних доробок можна розділити на два блоки, кожен з яких розкриває певний аспект даної теми і дає відповідне пояснення політичних і демографічних змін: дослідження соціально-демографічного характеру і праці філософсько-політичної спрямованості.

Роботи соціально-демографічного характеру є найбільш численною групою досліджень, які в своїй масі присвячені вивченню широкого спектра питань, пов'язаних з проблемами фізичного, соціального, духовного здоров'я населення, досліджуються причини і чинники погіршення якісних показників популяції, розробляються прогнози на майбутнє і перспективи оптимізації соціально-демографічної ситуації. Слід, на нашу думку, розділити власне демографічні дослідження і роботи соціологічного плану: перші націлені на вивчення внутрішніх механізмів розвитку популяції на основі аналізу динаміки показників смертності, народжуваності, захворюваності, міграції та інших демо-показників, які стають основою для формулювання найбільш вірогідних сценаріїв майбутнього розвитку демографічної ситуації [5]. Праці соціологів, навпаки, акцентують увагу на зовнішніх чинниках, які впливають на стан населення: рівень і якість життя, ступінь соціального оптимізму або песимізму. На базі соціологічних опитувань були зроблені висновки про психоемоційний стан людей, їх соціальне самопочуття і культурно-етичні орієнтири, про роль політичних чинників у повсякденному житті людей. В сукупності була сформована цілісна картина фізичного і духовного благополуччя українців [6].

Багатоаспектність і різноманітність дослідницької літератури не вичерпує проте глибини проблеми. Більшість робіт політологічного, філософського і соціологічного характеру практично не зачіпають питання, пов'язані з вивченням ресурсних можливостей демографічної структури як центральної ланки в системі ресурсозабезпечення політичної влади. Переважна більшість політичних досліджень зосереджена на проблематиці суб'єктності особи або групи в політиці, вивчення ресурсних можливостей суб'єктів в більшості випадків обмежується виділенням матеріально-інструментальних можливостей акторів впливати на політичний процес [7]. У результаті за рамками досліджень залишаються проблеми кореляції політичних і демографічних процесів з точки зору ресурсної ролі людини в політиці: маловивченим залишається питання про характер взаємодії і взаємозалежності між змінами якісно-кількісних характеристик демографічного ресурсу і ефективністю політичного управління.

На нашу думку, в історії України можна знайти немало аналогій з сучасною ситуацією (Руїна, революція 1917 р., голодомор 1932-33 рр., Друга світова війна), коли

великомасштабні мобілізаційні ривки, які проводилися владою супроводжувалися величезними ресурсовіратами людського матеріалу. Подібний тип культурно-політичної взаємодії влади і суспільства можна охарактеризувати як ресурсозатратний: тривале існування в умовах мобілізаційної активності держави порушує процес накопичення і репродукції необхідних ресурсів, виснажуючи можливості як самої влади, так і соціуму підтримувати схеми політичного ресурсообміну. На сучасному етапі розвитку країни влада стоїть перед необхідністю переходу на ресурсозберігаючі технології, які припускають максимальне скорочення втрат людських ресурсів з зовнішніх причин (війни, техногенні катастрофи, низький рівень охорони здоров'я) і підвищення ролі інтелектуальних можливостей людини в ресурсозабезпеченні.

Оптимізація демографічного ресурсу припускає впровадження комплексу заходів по мінімізації витрат депопуляції і формуванню позитивних тенденцій розвитку за рахунок соціально-економічної стимуляції внутрішніх демографічних чинників (підвищення народжуваності і тривалості життя, зниження смертності, залучення «якісних» мігрантів) і створення оптимальних умов для їх реалізації (розвиток системи пільгового іпотечного кредитування молодих сімей з дітьми, розвиток мережі лікувальних, оздоровчих, профілактичних, спортивних установ, вдосконалення роботи міграційних служб, працевлаштування, впровадження широкої системи страхування). Невід'ємна складова - розвиток науки, створення і накопичення кадрового потенціалу відповідно до потреб соціально економічного розвитку країни.

Важливий елемент оптимізації-актуалізація культурно-інформаційних ресурсів влади, які можуть зіграти важливу роль у протистоянні соціопатіям і духовній деградації молодого покоління. Формування позитивних ідейно-символічних цінностей і відповідного їм образу влади, разом із затвердженням активної молодіжної політики патріотичного характеру є необхідним додатком процесу оптимізації демографічного ресурсу.

Необхідність переходу до ресурсозберігання, проведення політики демографічної оптимізації диктується сучасними умовами розвитку українського суспільства і держави. В тому випадку, якщо владою не будуть реалізовані конкретні заходи по стабілізації розвитку демографічного ресурсу, вже в найближчому майбутньому можна чекати зростання геополітичної вразливості і різкого зниження національної безпеки країни.

Список використаних джерел

1. Стратегія демографічного розвитку в період до 2015 року // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>
2. Давидюк 0.0. Соціальна безпека: проблеми теоретичного аналізу та побудови системи показників / О. Давидюк // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.cpsd.com.ua
3. Гуманітарна політика Української Держави в новітній період [Електронний ресурс]: Монографія / За ред. С.І. Зіюрука. - К.: НІСД, 2006. - 403с. // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.niis.gov.ua
4. Кульчицький С. Демографічні втрати України в хх столітті / Станіслав Кульчицький // [Електронний ресурс].-Режим доступу: <http://dt.ua/articles/41261> Мороз О., СасенкоЮ. Час інтелекту: сукупний український розум. - Л.: Видавничий дім «Панорама», 2002. - 96 с. Безенко Л. Соціальні детермінанти стратегії управління ризиками: самоорганізаційний підхід // Соціальні ризики. - Т.2 / Відп. ред.: Ю.І. Сасенко, Ю.О. Привалов.- К.: ПЦ «Фоліант», 2004. - С.51-85. Заставний Ф. Проблеми депресивності в Україні (соціально-економічної, екологічної, демографічної): Монографія. - Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2006. - 348 с.
5. Демографічна криза в Україні. Проблеми дослідження, витоки, складові, напрями протидії/ Стещенко В.С., Піскунов В.П., Курило І.О., Чуйко Л.В. та ін. - К.: Ін-т економіки НАН України, 2001. - 560 с. Феденчак Ю.Б. Ризики демографічних втрат: основні підходи, поняття та економічна суть // Економічні науки. Серія «Економічна теорія та економічна історія». Збірник наукових праць. Луцький державний технічний університет. Випуск 4(15).- Луцьк, 2007 - С. 391- 403. Соціальна безпека: теорія та українська практика / Гнибіденко І.Ф., Колог А.М, Новікова О.Ф., Курило І.О. ін. - К., 2006. - 292 с. РОЗПУТЕНКО І. Державне будівництво «по-українськи». - К.: К.І.С., 2007 - 154 с.
6. Паніна Н. Українське суспільство 1992-2006: соціологічний моніторинг / НАН України; Інститут соціології. -К.: Інст. соціол. НАН України, 2006. 93 с. Розміщення продуктивних сил

і регіональна економіка [Текст]: навчальний посібник / ред., С.П. Качан. - К., 2005. - 704 с. Хвіст В.О. Демографічні зміни у складі населення незалежної України: українознавчий аспект: дисертація канд. іст. наук: 09.00.12 / КНУ ім. Тараса Шевченка. - К., 2003. - 181 с.

7. Бех В. Гуманітарна політика держави - засіб досягнення злагоди в громадянському суспільстві /В.Бех// [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.politik.org.ua; Вовканич С. «Дім» націй і глобалізаційні тенденції // Вісн. НАН України. - 2003. - № 4. // [Електронний ресурс] Режим доступу: www.nbuv.gov.ua; Головатий М.Ф. Політична психологія: підруч. [для ст. вищ. навч. закл.]/М.Ф. Головатий — [2-ге вид.]. -К., 2009. -400 с.;МалишН.А. Демографічні аспекти соціально-гуманітарного розвитку / Наталя Малиш [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [nbuv.gov.ua>e-journals/trpd/2009-1](http://nbuv.gov.ua/e-journals/trpd/2009-1)

Ладыга Л.И. Демографический ресурс в системе ресурсов политической власти в современной Украине

Анализируются проблемы политического развития страны с учетом демографических тенденций; рассматриваются ключевые факторы демографического развития, определяются причины обострения демографического кризиса и предлагаются пути решения проблемы.

Ключевые слова: политическое развитие, глобализация, демографические проблемы.

Ladyga, L.I. The Demographic resource in the system of political power's resources of in Modern Ukraine

This article is devoted to analysis of problems of political development of country, take into consideration demography tendency. This article analyzes key factors of demography development.

Key words: political development, globalization, demography problems.